

**This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.**

**Author(s):** Nyman, Pia; Palenius, Kaj; Panula, Harri; Mälkiä, Esko

**Title:** Kyselymittari itsearviointilomakkeessa selvittää tarkasti olkapään ongelmia

**Year:** 2008

**Version:** Published version

**Copyright:** © Suo-men Lää-kä-ri-liit-to, 2008

**Rights:** In Copyright

**Rights url:** <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

**Please cite the original version:**

Nyman, P., Palenius, K., Panula, H., & Mälkiä, E. (2008). Kyselymittari itsearviointilomakkeessa selvittää tarkasti olkapään ongelmia. *Suomen lääkirilehti*, 63(32), 2526-2527.  
<https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/terveydenhuoltoartikkelit/kyselymittari-itsearviointilomakkeessa-selvittaa-tarkasti-olkapaan-ongelmia/>

# terveydenhuolto

Pia Nyman, Kaj Palenius, Harri Panula, Esko Mälkiä

## Kyselymittari itsearviointilomakkeessa selvittää tarkasti olkapään ongelmia

### Tärkein tieto

- ▶ Olkapään alueen kivut aiheuttavat yhä enemmän lyhytaikaisia sairauspoissaoloja.
- ▶ Vaivat ovat keskeisiä varhais- ja työkyvyttömyyseläkkeiden syitä.
- ▶ Kliinisessä työssä tarvitaan olkapään alueen mittareita, jotka ovat tarkkoja, reagoivat herkästi muutoksiin ja joiden tulokset ovat helposti tulkittavissa.
- ▶ Amerikkalainen Shoulder Rating Questionnaire, SRQ, on mittari, joka täyttää nämä vaatimukset.
- ▶ SRQ on itsearviointilomake, joka koostuu yksittäisistä, pisteytetyistä kysymyksistä. Viisi osa-aluetta muodostuu kysymyksistä.
- ▶ Olemme sovittaneet SRQ-FI:n suomalaiseen käytäntöön suomentamalla ja testaamalla mittarin toistettavasti.

Olkapään alueen kivut ovat yleistyneet. Haastattelutietojen mukaan niitä oli ollut viimeksi kuluneen kuu-  
kauden aikana 36 %:lla aikuisista (1). Kipu on yleisin hoitoon hakeutumisen syy (2). Kivun syyn selvittäminen on haaste terveydenhuollon toimijoille. Olkapäävaivojen diagnostiikan ja hoidon avuksi on kehitetty erilaisia mittareita, jotka soveltuvat olkapään toimintakyvyn arviointiin ja niiden muutosten seurantaan.

Ortopedisessä kirurgiassa on perinteisesti käytetty niin sanottuja objektiivisia mittareita mitattaessa liikelaajuutta ja lihasvoimaa sekä tehtäessä radiologisia tutkimuksia. Kyseiset mittarit eivät kuitenkaan kartoita psyykkisiä tekijöitä tai toimintakykyä. Subjektivisia tuntemuksia ja niin sanottua kvalitatiivista tietoa ei ole arvostettu. Asianmukaisesti kehitettyjä subjektivisia elämänlaatumittareita ja vastaavia mitta-

reita voidaan kuitenkin pitää jopa objektiivisia mittareita tarkempina ja luotettavampina (3).

### Yksi mittari – monta diagnoosia

Amerikkalainen Shoulder Rating Questionnaire (SRQ) on itsearviointilomake, joka on alun perin testattu 100 olkapääpotilaalla. Ikäjakauma oli 15–71 vuotta. SRQ testattiin potilailla, joilla oli diagnooseina instabiliteetti, ahdasolkaoireyhtymä, totaali kiertäjäkavosimen repeämä, olkanivelen nivelrikko, jäänyt olkanivel, nivelrikko tai diagnoosi tuntematon. Mittarin luotettavuus todennettiin toistetuilla mitauksilla ja sen kriteerivaliditeetti vertailemalla sitä toiseen yleisessä käytössä olevaan mittariin, Arthritis Impact Measurement Scales 2 (4).

SRQ koostuu viidestä pisteytettävästä eri osa-alueesta: kokonaisarviointi (0–15), kipu (8–40), päivittäiset toiminnot (4–20), vapaa-aika ja urheilu (3–15) sekä työ (2–10). Korkea yhteispistemäärä (maksimi 100) kuvaa parempaa yleistä toimintakykyä. Lomake käsittää yhteensä 21 kysymystä, joista kysymykset 15, 20 ja 21 eivät sisälly pisteytykseen. Ensimmäisessä osa-alueessa, eli kysymyksessä 1, kipua mitataan niin sanotulla VAS-janalla. Muissa osa-alueissa käytetään asteikkoa yhdestä viiteen. Jokaisen osa-alueen pisteiden keskiarvo lasketaan ja kerrotaan kahdella, minkä jälkeen saatu pistemäärä vielä kerrotaan tietyllä kertoimella. Lomakkeen rakenne ja sen eri osa-alueiden pisteytys ilmenevät liitteistä 1 ja 2. Liiteaineisto on lehden internet-sivuilla artikkelin pdf-version liitteenä ([www.laakarilehti.fi](http://www.laakarilehti.fi) > Sisällysluettelot > 32/2008).

### Suomenkielinen versio SRQ-FI

SRQ-FI-mittarin toistettavuus tutkittiin kahden viikon välein Keski-Pohjanmaan keskussairaalan potilailla keväällä 2005 ja

kevällä 2007. Yhteispisteiden keskiarvot olivat 48,2 ja 49,6 sekä vastaavat keskihajonnat 17,3 ja 17,1. Testaus on kokonaisuudessaan kuvattu Kuntoutuslehdessä 3/2007. Mittausten toistettavuus on yhdenvertainen amerikkalaisen ja ruotsalaisen testauksen kanssa (5). Olemme aikaisemmin käyttäneet suomentamaamme lomaketta pilottiprojektissa (6).

Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus (ICF) on moniammatillinen työväline väestön toimintakyvyn ja toimintaedellytysten kuvaamiseen. ICF on myös suomennettu sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden laaja-alaisena yhteistyönä (7). SRQ:n osa-alueet voidaan koodata ICF:n mukaan, ja mittari soveltuu siten kuntoutukseen.

### Helppo ja hyvä työkalu

Lomake on halpa ja helppokäyttöinen työkalu, joka soveltuu käytettäväksi aikuisten olkapään ongelmiin eri diagnoosien yhteydessä. Se on nopea täyttää (5–10 minuuttia) vastaanotolla, kirjeitse, kotona tai puhelinkyselynä. Siinä otetaan huomioon potilaan subjektiivinen käsitys omasta vaivastaan, ja sitä voidaan käyttää pisteyttämisessä hyväksi määriteltäessä hoidon kiireellisyyttä.

Potilaan tilassa arvioidaan tapahtuneen muutosta kahden mittauskerran välillä, jos SRQ:ssa yhteispisteiden ero on vähintään 12 pistettä tai jonkin osa-alueen vähintään 2 pistettä.

Standardisoitu mittari mahdollistaa myös vertailun suurempaan kansainväliseen aineistoon.

### Kirjallisuutta

- 1 Heliövaara M, Riihimäki H. Tuki- ja liikuntaelinten sairaudet. Teoksessa Aromaa A, Huttunen J, Koskinen S, Teperi J, toim. Suomalaisen terveys. Helsinki: Duodecim 2005;169.
- 2 Bigliani LU, Levine WN. Subacromial Impingement Syndrome. Current Concepts Review. J Bone and Joint Surg 1997;79-A:1854–67.
- 3 Kirkley A, Griffin S. Development of disease-specific quality of life measurement tools. ISAKOS Scientific Committee Report. Arthroscopy: The Journal of Arthroscopic and Related Surgery 2003;19:1121–28.
- 4 L'Insalata JC, Warren RF, Cohen SB, Altchek DW, Petersen MGE. A self-administered questionnaire for shoulder assessment of symptoms and function of the shoulder. J Bone Joint Surg 1997;5:738–48.
- 5 Nyman P, Palenius K, Panula H, Mälkiä E. Olkapään ongelmia selvittävä kyselymittari (SRQ-FI) tehtyjen mittausten toistettavuus leikkausta odottavilla henkilöillä. Kuntoutus 2007;3:39–50.
- 6 Nyman P, Palenius K. Patienters uppfattningar om sin välmåga inklusive funktionsförmåga efter axeloperation och fysioterapi. Nordisk fysioterapi 2003;7:9–16.
- 7 WHO. Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus: ICF. Helsinki: Stakes 2005.

*Pia Nyman*

TtM, fysioterapeutti

Jyväskylän yliopisto, terveystieteiden laitos

Malmin terveydenhuoltoalueen kuntayhtymä

*Kaj Palenius*

KL, YM, lehtori

Åbo Akademi

*Harri Panula*

LT, ortopedian erikoislääkäri

Suomen Terveystalo

*Esko Mälkiä*

LitT, professori

Jyväskylän yliopisto, terveystieteiden laitos

*Kiitokset Malmin terveydenhuoltoalueen kuntayhtymälle tutkimuksen tukemisesta EVO-rahoituksella.*

## Liiteaineisto

www.laakarilehti.fi

> Sisällysluettelo > 32/2008

SRQ-FI koostuu viidestä eri osiosta; kokonaisarviointi koetusta terveydentilasta, kipu, päivittäiset toiminnot, vapaa-aika ja urheilu sekä työ. Nämä osiot pisteytetään ennalta määrätyn periaatteen mukaisesti korkeiden pisteiden tarkoittaessa parempaa koettua vointia.

Ensimmäisessä osa-alueessa, eli kysymyksessä 1, kipua mitataan ns. VAS-janalla (visual analog scale). Potilas merkitsee kymmenen sentin mittaiselle janalle arvionsa omasta yleisestä terveydentilaastaan asteikolla huono-hyvä. Mittaamalla sentit saadaan vastaava numeerinen arvo, jossa 0 cm on erittäin huono ja 10 on erittäin hyvä.

Muissa osa-alueissa käytetään asteikkoa yhdestä viiteen, jossa A on 1 piste ja E on 5 pistettä. Jokaisen osa-alueen pisteiden keskiarvo lasketaan ja kerrotaan kahdella, minkä jälkeen saatu pistemäärä vielä kerrotaan tietyllä kertoimella (taulukko 1).

Taulukko 1. Osa-alueiden kertoimet sekä alimmat ja korkeimmat pisteet.

Kysymys	Osa-alue	Kerroin	Min.pisteet	Maks.pisteet
1	Kokonaisarviointi	1,5	0	15
2-5	Kipu	4	8	40
6-11	Päivittäiset toiminnot	2	4	20
12-14	Vapaa-aika ja urheilu	1,5	3	15
16-19	Työ	1	2	10
<b>Yhteispisteet</b>			17	100

Potilasta neuvotaan jättämään vastaamatta niihin kysymyksiin jotka eivät sovellu hänelle. Kysymystä 15 ei sisällytetä yhteispistemäärään, ei myöskään kysymyksiä 20–21 joissa kysytään potilaan tyytyväisyyttä olkapäähän ja toivetta sen toiminnan parantumisesta (liite 2).

**OLKAPÄÄVAIVOJA KOSKEVA KYSELYLOMAKE SRQ-FI**

Pia Nyman, Kaj Palenius et al.

Käännetty alkuperäisestä SHOULDER RATING QUESTIONNAIRE (John C. L'Insalata, Russell F. Warren, Steven B. Cohen, David W. Altchek and Margaret G. E. Peterson)

Syntymäaika: .....

Nimi: .....

Päivämäärä: ..... Puh.: .....

Pyydämme Sinua vastaamaan seuraaviin kysymyksiin jotka koskevat olkapäätäsi jota on tutkittu tai hoidettu. **Merkitse rasti Sinuun parhaiten sopivaan vaihtoehtoon.** Mikäli kysymys ei koske Sinua voit jättää vastaamatta.

A. Kumman olkapään vaivaan olet hakenut apua?

- A)  Oikean  
 B)  Vasemman  
 C)  Molempien

B. Tämä kyselylomake koskee

- A)  Oikeaa olkapäätäsi  
 B)  Vasenta olkapäätäsi

C. Oletko oikea- vai vasenkätinen?

- A)  Oikeakätinen  
 B)  Vasenkätinen

1. Miten olkapään kunto vaikuttaa vointiisi? Merkitse rasti alla olevalle viivalle siihen kohtaan millaiseksi koet vointisi.

Erittäin huonoksi |-----| Erittäin hyväksi

2. Miten kuvailisit viime kuukauden aikana olkapäästä johtunutta lepokipua?

- A)  Erittäin kova  
 B)  Kova  
 C)  Kohtalainen  
 D)  Lievä  
 E)  Ei ollenkaan

3. Miten kuvailisit olkapäässä tuntunutta kipua viime kuukauden aikana eri toimintojen yhteydessä?
- A)  Erittäin kova
  - B)  Kova
  - C)  Kohtalainen
  - D)  Lievä
  - E)  Ei ollenkaan
4. Kuinka usein olkapäästä johtuva kipu on häirinnyt yöuntasi viime kuukauden aikana?
- A.  Joka yö
  - B.  Useana yönä viikossa
  - C.  Yhtenä yönä viikossa
  - D.  Harvemmin kuin yhtenä yönä viikossa
  - E.  Ei koskaan
5. Kuinka usein olkapäässäsi on tuntunut kovaa kipua viime kuukauden aikana?
- A)  Joka päivä
  - B)  Useana päivänä viikossa
  - C)  Yhtenä päivänä viikossa
  - D)  Harvemmin kuin yhtenä päivässä viikossa
  - E)  Ei koskaan
6. Miten kuvailisit kykyäsi selvitä päivittäisistä toiminnoista, olkapään suhteen, kuten pukeutumisesta, riisuutumisesta, peseytymisestä, autolla ajosta ja kotityöstä?
- A.  Erittäin voimakkaasti rajoittunutta, en kykene
  - B.  Voimakkaasti rajoittunutta
  - C.  Kohtalaisen rajoittunutta
  - D.  Lievästi rajoittunutta
  - E.  Ei rajoittunutta

**Kysymykset 7–11:** Kuinka suuria, olkapäästä johtuvia, vaikeuksia sinulla on ollut seuraavissa toiminnoissa viime kuukauden aikana?

7. Paidan pukeminen tai riisuminen.
- A.  En kykene
  - B.  Suuria vaikeuksia
  - C.  Kohtalaisia vaikeuksia
  - D.  Pieniä vaikeuksia
  - E.  Ei vaikeuksia
8. Hiusten kampaaminen tai harjaaminen.
- A.  En kykene
  - B.  Suuria vaikeuksia
  - C.  Kohtalaisia vaikeuksia
  - D.  Pieniä vaikeuksia
  - E.  Ei vaikeuksia
9. Yltäminen pään yläpuolella olevalle hyllylle.
- A.  En kykene
  - B.  Suuria vaikeuksia
  - C.  Kohtalaisia vaikeuksia
  - D.  Pieniä vaikeuksia
  - E.  Ei vaikeuksia
10. Alaselän raaputtaminen tai peseminen kädellä.
- A.  En kykene
  - B.  Suuria vaikeuksia
  - C.  Kohtalaisia vaikeuksia
  - D.  Pieniä vaikeuksia
  - E.  Ei vaikeuksia
11. Täyden ostoskassin kantaminen (n. 3,6–4,5 kg).
- A.  En kykene
  - B.  Suuria vaikeuksia
  - C.  Kohtalaisia vaikeuksia
  - D.  Pieniä vaikeuksia
  - E.  Ei vaikeuksia

12. Miten selviydyt, olkapään suhteen, liikunta- ja vapaa-ajan harrastuksistasi (esim. uiminen, hiihtäminen, puutarhatyö)?
- A.  Erittäin voimakkaasti rajoittunutta, en kykene
  - B.  Voimakkaasti rajoittunutta
  - C.  Kohtalaisen rajoittunutta
  - D.  Lievästi rajoittunutta
  - E.  Ei rajoituksia
13. Kuinka suuria, olkapäästä johtuvia, vaikeuksia sinulla on ollut pallon heittämisessä tai tennispallon syötössä yläkautta viime kuukauden aikana?
- A.  En kykene
  - B.  Suuria vaikeuksia
  - C.  Kohtalaisia vaikeuksia
  - D.  Pieniä vaikeuksia
  - E.  Ei vaikeuksia
14. Mainitse jokin liikunta- tai vapaa-ajanharrastus jota yleensä harrastat ja valitse sen jälkeen olkapäähän liittyvä mahdollinen rajoituksen aste.  
Liikunta/Vapaa-ajanharrastus: \_\_\_\_\_
- A.  En kykene
  - B.  Voimakkaasti rajoittunutta
  - C.  Kohtalaisen rajoittunut
  - D.  Lievästi rajoittunut
  - E.  Ei rajoituksia
15. Mikä on ollut pääasiallinen toimesi viime kuukauden aikana?
- A.  Ansiotyö (mainitse ammatti) \_\_\_\_\_
  - B.  Kotityö
  - C.  Opiskelu
  - D.  Työtön
  - E.  Sairaslomalla, olkapäästä johtuen
  - F.  Sairaseläkkeellä, olkapäästä johtuen
  - G.  Sairas, muista syistä
  - H.  Eläkkeellä



Jos vastauksesi edellämainittuun kysymykseen on D, E, F tai G, voit jättää vastaamatta kysymyksiin 16–19 ja jatkaa suoraan kysymykseen 20.

16. Kuinka usein, olkapäästä johtuen, olet viime kuukauden aikana ollut kykenemätön työskentelemään?
- A.  Joka päivä
  - B.  Useana päivänä viikossa
  - C.  Yhtenä päivänä viikossa
  - D.  Vähemmän kuin yhtenä päivänä viikossa
  - E.  En koskaan
17. Päivinä jolloin työskentelit; kuinka usein, olkapäästä johtuen, olit viime kuukauden aikana kykenemätön työskentelemään niin tarkasti tai tehokkaasti kuin olisit halunnut?
- A.  Joka päivä
  - B.  Useana päivänä viikossa
  - C.  Yhtenä päivänä viikossa
  - D.  Vähemmän kuin yhtenä päivänä viikossa
  - E.  En koskaan
18. Kuinka usein, olkapäästä johtuen, sinun oli lopetettava työnteko aikaisemmin viime kuukauden aikana?
- A)  Joka päivä
  - B)  Useana päivänä viikossa
  - C)  Yhtenä päivänä viikossa
  - D)  Vähemmän kuin yhtenä päivänä viikossa
  - E)  En koskaan
19. Kuinka usein, olkapäästä johtuen, olet viimeisen kuukauden aikana niinä päivinä jolloin työskentelit, joutunut muuttamaan tavallisia työtapojasi?
- A.  Joka päivä
  - B.  Useana päivänä viikossa
  - C.  Yhtenä päivänä viikossa
  - D.  Vähemmän kuin yhtenä päivänä viikossa
  - E.  En koskaan

20. Kuinka tyytyväinen olet ollut olkapäähäsi viime kuukauden aikana?

- A.  En ollenkaan tyytyväinen
- B.  Jokseenkin tyytyväinen
- C.  Tyytyväinen
- D.  Hyvin tyytyväinen
- E.  Erittäin tyytyväinen

21. Valitse ne kaksi aluetta joilla eniten toivot edistymistä ja sijoita ne tärkeysjärjestykseen. Merkitse 1:llä tärkein alue ja 2:lla toiseksi tärkein.

- A)  Kipu \_\_\_\_\_
- B)  Arkitoiminnot \_\_\_\_\_
- C)  Liikunta- ja vapaa-ajantoiminnot \_\_\_\_\_
- D)  Työ \_\_\_\_\_

Kiitos yhteistyöstäsi!